

Список використаних джерел

1. Бауман З. Текущая современность. СПб.: Питер, 2008. 240 с.
2. Бех І. Духовні цінності як надбання особистості. *Рідна школа*. 2012. № 1–2. С. 9–12.
3. Калинин А. С. Общество потребления как предмет социально-философского исследования : автореф. дис. ... канд. философ. наук: 09.00.11. Нижний Новгород, 2009. 26 с.
4. Камю А. Бунтующий человек. М.: Политиздат, 1990. 100 с.
5. Ліотар Жан-Франсуа Ситуація постмодерну. *Філосо. і соціологічна думка*. 1995. № 5–6. С. 15–38
6. Музыченко А. В., Стрижова И. А., Назарова Н. С. Общество потребления в эпоху глобализации: социально-политические аспекты: монография. Одесса: печатный дом, 2014. 200 с.
7. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. М.: ООО АСТ, 2003. 603 с.

Єгор Нікуліцов

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БАЗИ ДАНИХ МАТЕРІАЛІВ ЗЕМСЬКОЇ СТАТИСТИКИ «УКРАЇНСЬКИХ» ГУБЕРНІЙ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (НА ОСНОВІ ПРЕДМЕТНОГО ПОКАЖЧИКА В. М. ГРИГОР'ЄВА)

Для аналізу інтенсивності діяльності земств по збиранню, систематизації та виданню матеріалів статистичних обстежень в «українських» губерніях Російської імперії потенційно вагоме значення має предметний покажчик їх публікацій, укладений В. М. Григор'євим у 1926–1927 рр. [1; 2] Інформаційне наповнення покажчика дає можливість поставити декілька питань до статистичних матеріалів земств загалом, які можна вирішити за допомогою аналізу його змісту. Оскільки у покажчику узагальнено досить значний масив джерельної інформації, можливим варіантом для прискорення її обробки є створення бази даних земської статистики «українських» губерній Російської імперії на основі цього видання, тим більше, що сам покажчик має зручну структуру для її побудови.

Спочатку зупинимося на загальній структурі покажчика. Він був укладений і опублікований у двох частинах, причому в другій частині помітні незначні зміни у структурі, які, тим не менше, на його інформаційне наповнення суттєво не впливають. Структура покажчика та використані в ньому позначення досить повно викладені в передмові до першого видання [1, с. 1–12]. Головними розділами у змісті є: «Список рубрик», «Список земсько-статистичних праць», «Розподіл матеріалів за рубриками», «Зміст кожного тому статистичних робіт», «Додатки та

помилки».

У першому розділі покажчика поданий детальний список рубрик (всього близько 160) з поділом їх на підрубрики. У другій частині внесені незначні виправлення у назви рубрик.

У другому розділі «Список земсько-статистичних робіт» публікації зібраних земствами матеріалів згруповані за губерніями (наприклад, «Катеринославська губернія») та збірками (наприклад, «Матеріали для оцінки земель»), а всередині кожної збірки матеріали відсортовано за роками. Доповнена інформація з цього розділу включена у четвертий розділ і тому не є унікальною і розділ загалом не є для нас цікавим.

У третьому розділі «Розподіл матеріалів за рубриками» міститься інформація про зміст публікацій земств. Натомість у четвертому розділі «Зміст кожного тому статистичних робіт» також подана інформація про зміст робіт, але згрупована вже по губерніях та роботах, а не за рубриками. Зокрема тут зазначено: номер роботи за покажчиком та за губернією, повна назва (часто містить назву збірки, географічну та часову відсилку), одиниця рахунку (том, частина, випуск), місце видання, рік, римсько-арабська навігація, укладачі (із указівкою функцій у цій роботі), номери рубрик, сторінки з навігацією, графі таблиць, волосні та районі таблиці. У додатках подана деяка, не надто важлива у поточному контексті, кількісна інформація.

Окрім того, кожна частина покажчика супроводжується кількома сторінками із зазначенням допущених у роботі помилок, на які обов'язково слід зважати під час заповнення бази даних.

Для розуміння загальної структури та особливостей подання інформації у покажчику за результатами аналізу джерела було розроблено «Інформаційну структурну схему джерела». Вона важлива для подальшого проектування бази даних та може бути використана для навігації по джерелу.

База даних дозволяє отримати відповіді на ряд питань або виконати такі наукові завдання: досить швидко знайти публікації матеріалів земської статистики за будь-яким параметром (фрагментом назви, роком чи місцем видання тощо); підрахувати кількість видань за різними параметрами (за часом і місцем видання, рубриками та ін.); виокремити загальні тренди видавничої діяльності земств (періоди найменшої чи найбільшої активності); знайти спільне і відмінне у публікаціях земств різних губерній; з'ясувати, які саме аспекти статистики більш предметно розроблялися земствами в різних губерніях у різний час; установити питомі частки зазначених рубрик для окремих губерній; сформувати список усіх статистичних робіт, у яких брала участь певна особа тощо. Це загалом дозволить суттєво розширити загальні уявлення про особливості земської статистики Російської імперії, підтвердити або спростувати окремі гіпотези щодо її ефективності та наукового значення, посприяти

постановці нових питань у галузі історії земської статистики.

Головними фазами створення бази даних матеріалів земської статистики є: 1) постановка завдання; 2) проектування бази даних, яке включає попередній аналіз комплексного джерела, створення концептуальної моделі та створення ER-діаграми; 3) розробка бази даних у СКБД (при правильному і продуманому створенні ER-діаграми ця фаза потребуватиме незначного часу); 4) заповнення бази даних необхідною інформацією (ця фаза найбільш трудомістка через досить значну кількість даних, які треба знайти і ввести вручну); 5) розробка запитів (ставляться запитання до джерела і, виходячи з ER-діаграми бази даних, створюються запити, які дають на них відповіді); 6) аналіз результатів запитів (інтерпретуються отриманні відповіді на запитання, які потім використовуються у подальших дослідженнях).

Під час проектування бази даних перш за все слід визначитися з сутностями, їх полями та зв'язками, спроектувати концептуальну модель бази даних, на якій усе це показати графічно без проведення процедури нормалізації та розбиття неприйнятних зв'язків, тобто абстрагуючись від конкретних моделей даних [3, с. 82]. Для проектування цієї моделі можливо використати розроблену «Інформаційну структурну схему джерела».

Під час створення ER-діаграми виходячи з концептуальної моделі ми визначилися з конкретною моделлю бази даних. При побудові ER-діаграми були проведені перетворення для того, щоб база даних могла функціонувати за правилами реляційної алгебри, а саме були розбиті зв'язки багато до багатьох та проведена процедура нормалізації до 3-ї нормальної форми [3, с. 459].

На поточному етапі проектування бази даних залишає окремі питання, які потребують спеціальної уваги: відсутність певних даних про праці (наприклад, вказівки року випуску); практична користь виокремлення атрибуту «тип» у сутності «Збірки»; збереження сторінок роботи за покажчиком; формат зберігання сторінок робіт (1–12 або [1, 2, 3...12]); виправданість використання self-referencing table до сутності «Рубрики»; збереження інформації про повіти або менші адміністративні одиниці; як правильно передати навігації у змісті; як найкраще передати загальну кількість сторінок тощо. Однак загалом структура покажчика була подана у такій версії ER-діаграми.

Загалом такий проект є актуальним і перспективним, оскільки на сучасному етапі існує певний інтерес до досліджень у галузі цифрової гуманітаристики і цифрової історії зокрема. Основними шляхами його розвитку можуть бути: а) швидка навігація по інформації покажчика; б) здійснення подальших досліджень на базі інформації покажчика для вивчення земської статистики шести «українських» губерній та діяльності земств загалом протягом 1880-х – 1920 р.; в) розробка додатку з гнучким

інструментарієм, за допомогою якого можна суттєво полегшити доступ інших дослідників до бази даних; г) візуалізація інформації за допомогою карти (у перспективі можливо додати зберігання координат губерній та повітів для відображення інформації покажчика на карті, тобто перетворити просту історичну базу даних на геоінформаційну).

Загалом слід підкреслити, що під час перегляду й аналізу структури предметного покажчика видань матеріалів земської статистики Російської імперії, укладеного В. М. Григор'євим, було з'ясовано, що реляційна база даних на його основі може бути досить легко побудована. Важливість та потенційна ефективність такої бази даних обґрунтована на прикладі аспектів і сюжетів, сформульованих у вигляді проблемних питань, на які можна отримати логічні й аргументовані відповіді за допомогою даних цього предметного покажчика. На даний час виконана більша частина проектування бази даних, а саме розроблені перші версії ER-діаграми, які враховують структуру покажчика та в яку, можливо, у разі потреби на заключному етапі будуть внесені певні уточнення з огляду на розглянуті питання, які потребують спеціальної уваги.

Список використаних джерел

1. Григорьев В. Н. Предметный указатель материалов в земско-статистических трудах с 1860-х годов по 1917 г.: в 2-х т. / В. Н. Григорьев. М.: ЦСУ Союза ССР, 1926. Т. 1. 338 с.
2. Григорьев В. Н. Предметный указатель материалов в земско-статистических трудах с 1860-х годов по 1917 г.: в 2-х т. / В. Н. Григорьев. М.: ЦСУ Союза ССР, 1927. Т. 2. 380 с.
3. Дейс К. Дж. Введение в системы баз данных: изд. 8-е / К. Дж. Дейс; под ред. С. Н. Тригуб, перевод с англ. К. А. Птицын. М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. 1328 с.

Людмила Озерова

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ

Вимоги часу, потреби суспільства чекають від освітнього процесу постійного реформування та удосконалення. Фізичне і моральне здоров'я, підростаючого покоління є показником сталого розвитку нації. Здоров'я дитини, її соціально-психологічна адаптація і розвиток багато у чому залежить від середовищем, у якому вона живе.

На одному рівні з освітніми цілями вагомою метою сучасної школи є формування освіченої, та здорової особистості, особистості яка націлена на збереження власного здоров'я та здоров'я свого оточення через здорове